

сприйняття, формує відчуття часу, координацію рухів, увагу та здатність до спільного музикування. Сучасна музична педагогіка все частіше звертається до активних, тілесно орієнтованих методів навчання, серед яких особливе місце посідає body percussion – створення ритмів за допомогою власного тіла (оплески, притупи, клацання тощо). Такий підхід не потребує спеціального обладнання, є доступним для всіх дітей і поєднує у собі рух, звук і гру, що робить навчання природним і цікавим. Згідно з сучасними дослідженнями вправи з body percussion позитивно впливають не лише на розвиток ритмічного чуття, а й на когнітивні процеси, увагу, пам'ять і соціальну взаємодію.

Метод базується на принципах евритміки Еміля Жака-Далькроза, де музика сприймається через тілесний досвід, поєднуючи рухи з ритмом, темпом та динамікою. Далькроз вважав, що body percussion активізує сенсорно-моторну інтеграцію, розвиваючи внутрішнє відчуття ритму шляхом зв'язку рухів з мозковими процесами. Першим, хто втілював цей новаторський підхід до навчання дітей музики, був Карл Орф. Він започаткував синтез руху, співу, гри та імпровізацію як основу власних творчих уроків та збірників «Шульверк. Музика для дітей». Тупотіння ногою, оплески, плескання по стегну та клацання великим і середнім пальцями – ось чотири елементи, якими вже тоді стали послуговуватися. Цей метод інтегрує body percussion у перкусійну музику, де тіло стає першим «інструментом» для дітей.

У початковій школі рекомендуються вправи на зразок «Луна-ритм», де вчитель виконує патерн (плеск – клац – туп), а діти повторюють, розвиваючи слухову пам'ять. Інший приклад – «Тіло-оркестр», де клас ділиться на групи для ансамблевої гри: долоні для оплесків, ноги для тупоту. Дослідження показують, що такі вправи, як повторення півнотних ритмів у чотирьох тактах, контекстуально знайомлять дітей з нотами. Для початкової освіти body percussion покращує викладання дитячих пісень, не лише як акомпанемент, а як інструмент для вираження емоцій через зміни темпу та гучності. Вправи на кшталт «Ритмічна казка» (ілюстрація історій звуками тіла) стимулюють увагу та соціальну взаємодію.

Body percussion сприяє виконавським функціям (пам'ять, концентрація) та саморегуляції, особливо у дітей з емоційними викликами. Систематичний огляд досліджень підтверджує покращення когнітивних навичок, таких як просторова орієнтація, з ефектами, що тривають до 8 тижнів. У первинних школах програми на основі body percussion підвищують координацію ритму на 34% та розуміння мелодії на 22%, інтегруючись у національні освітні стандарти. Метод є інклюзивним, сприяючи м'яким навичкам без шкоди для дисциплінарних знань, і може бути адаптований для групових занять у класі.

Отже, body percussion є потужним інструментом для розвитку ритмічного чуття у молодших школярів, сприяючи не лише музичним, а й

загальним когнітивним, моторним та соціальним навичкам. Застосування body percussion на уроках музичного мистецтва у початковій школі виступає ефективним засобом формування ритмічного чуття у дітей молодшого шкільного віку, сприяючи не тільки музичній компетентності, але й комплексному розвитку когнітивних, моторних і соціальних здібностей. Метод демонструє потенціал для підвищення мотивації учнів через ігрові та рухливі форми навчання, що особливо актуально в контексті української освітньої системи.

Список використаних джерел:

1. Голованова А.І. Застосування методики Карла Орфа на уроках мистецтва у сучасній українській школі. *Наука та освіта в дослідженнях молодих учених*. Харків: Електронне видання, 2021. С.115-117.
2. Кравцова, Н., Василевська-Скупа, Л., Швець, І. (2025). Виклики сучасної мистецької освіти: перспективи професійної підготовки майбутнього вчителя. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2025. Випуск 219, 176-181.*
3. Онофрійчук Л.М., Кравцова Н.Є. *Художньо-педагогічні технології в музичній освіті: навч.-методич. посібник*. Вінниця, 2021. 187 с.
4. Завалко К. В., Фір С. В. *Основи Орф-педагогіки: навчально-методичний посібник*. Черкаси: Друкарня «Черкаський ЦНП», 2013. С.162.
5. Пилипчак М. *Школа ритму: навчальний посібник*. Київ, 2024., 178с.
6. Irawan, A. Enhancing Preschool Music Education Through Body Percussion. *IJRME, 2025.*
7. Romero-Naranjo, F. J. Body Percussion: Active and inclusive teaching oriented to disciplinary knowledge and transversal skills. *ResearchGate, 2025.*

<https://doi.org/10.31652/3083-7871-2025-2.13>

Василевська-Скупа Л.П.

кандидат педагогічних наук, доцент

Рихлінська Я.Р.

здобувачка першого бакалаврського рівня вищої освіти

за предметною спеціальністю 014.13

Середня освіта (Музичне мистецтво)

Вінницький державний педагогічний

університет імені Михайла Коцюбинського

МЕТОДИ ВОКАЛЬНОЇ РОБОТИ НА УРОЦІ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Анотація. Статтю присвячено теоретичному аналізу проблеми вокальної роботи на уроці музичного мистецтва. Обґрунтовано методи, які сприятимуть розвитку вокальних здібностей школярів, зокрема: концентричний, фонетичний, пояснювально-ілюстративний, мисленнєвого співу, порівняльного аналізу. Розглянуто загальнодидактичні методи для вокального розвитку школярів на уроках музичного мистецтва.

Ключові слова: методи вокальної роботи, урок музичного мистецтва, вокальний розвиток школярів, вчитель музичного мистецтва.

Abstract. *The article is devoted to the theoretical analysis of the problem of vocal work in music lessons. Methods that contribute to the development of schoolchildren's vocal abilities are substantiated, in particular: concentric, phonetic, explanatory-illustrative, mental singing, comparative analysis. General didactic methods for the vocal development of schoolchildren in music lessons are considered.*

Keywords: *methods of vocal work, music lesson, vocal development of schoolchildren, music teacher.*

Актуальним питанням вітчизняної системи мистецької освіти є розвиток високої культури підростаючого покоління, здатного втілювати в життя пріоритети моральності та гуманістичного світосприйняття.

Саме майбутній вчитель музики має одне з визначальних професійних завдань – залучити школярів до кращих скарбів національного і світового музичного мистецтва і на цій основі збагатити їхній духовний потенціал. Відомо, що «в сучасній школі найбільш розповсюдженими, доступними та улюбленими видами виконавської діяльності дітей є сольний, ансамблевий та хоровий спів» [3, с. 37], [8].

На пріоритетності вокальної та вокально-хорової діяльності в процесі розвитку музичної культури народу наголошували такі педагоги, музиканти, науковці минулого та сучасності, як М. Леонтович, Б. Яворський, В. Антонюк, Е. Печерська, О. Ростовський, І. Зеленецька та ін.

Безперечно, що саме спів найкраще сприяє залученню людей до музичного мистецтва. Адже із співу музика бере свій початок і саме з цього виду музичної діяльності доцільно започаткувати музичну освіту в школі [3, с. 37]. Тому важливим питанням є аналіз методів вокальної роботи на уроці музичного мистецтва.

Термін «метод» походить від давньогрецького слова «методос», що в перекладі означає шлях, спосіб пізнання. Методом навчання є сукупність прийомів і засобів, спрямованих на розв'язання навчальних завдань, які сприяють вихованню і розвитку учнів. Методи вокального виховання дітей складні та різноманітні. Вчитель музичного мистецтва має володіти ними досконало, використовуючи їх відповідно до мети уроку [2]. Поряд із загальнодидактичними в вокальній педагогіці спостерігаються свої методи, котрі відображають специфіку співацької діяльності:

Так, концентричний метод використовується з метою розвитку співацького голосу, який має розвиватись без напруження голосових м'язів, без жодних зусиль. Вокальні вправи необхідно розпочинати від центра голосу, спостерігаючи за мовленням учнів та поступово розвивати їх догори і вниз. Концентричний метод використовується в сучасній вокальній практиці, враховуючи наступні умови: плавний спів без придихальної атаки; при вокалізації на голосну, наприклад а, повинна звучати чиста фонема; свобода голосоутворення; при співі рот відкривати повільно; не робити шкідливих

звуку зусиль; виконувати звук в середній динаміці; вміти виконувати звук рівним по силі голосом; чітко попадати в ноту, уникати до неї «під'їздів»; вокальні вправи будувати поступово: розпочинати від виконання одного звуку в межах примарної зони, потім на двох, розташованих поряд, котрі слід поєднувати плавно; наступний етап – тетраорди як підготовчий етап до стрибків; далі стрибки з поступовим заповненням, арпеджіо і гами [1, с.25], [4, с.111].

Фонетичний метод в роботі з дітьми є одним із засобів налаштування голосового апарата на той чи інший тип тембрового звучання. Роботу над формуванням співацького голосу слід розпочинати з голосної, яка налаштує учня на головне звучання. Так, якщо в учня добре звучить голосний звук «у», то відповідно до його тембрального забарвлення можна формувати всі інші голосні. Разом з тим, досягти рівності тембрального звучання можна при умові свободи голосового апарата, стабільного положення гортані. Для вирівнювання голосних звуків слід використовувати штрих (*legato*), тобто звуковедення без поштовхів і перерви в звучанні, зберігати єдину манеру артикуляції. зівок має бути помірним, легким, особливо у маленьких дітей. Дзвінкість звучання дитячих голосів залежить від формування звуку в головному резонаторі, зокрема в галузі маски, що також залежить від артикуляції в співі. Таке звучання характеризується як спів у близькій співацькій позиції. Фонетичний метод в вокальній педагогіці необхідний не лише для налаштування співацького голосу на правильне голосоутворення, але й для виправлення різноманітних його недоліків [1, с.26]. Слід враховувати труднощі при вимові приголосних, що залежить від місця їхнього утворення. Приголосні, як відомо, поділяються на дзвінки і глухі. Вони утворюють таку послідовність залежно від їх утворення від губ до гортані:

- дзвінки – м, б, в, д, з, н, л, р, ж, г;
- глухі – п, ф, т, с, ц, ш, к, х.

Приголосні утворюються завдяки артикуляційним органам: зубам, кореню язика (його середині або кінцю), м'якому піднебінню. Виправляти недоліки слід за принципом послідовного використання у вправах сусідніх звуків з вище наданої таблиці [4, с.112].

Пояснювально-ілюстративний метод у взаємозв'язку з репродуктивним займає значне місце у вокальній роботі з дітьми. Він полягає у доступній бесіді вчителя, про образний зміст пісні, яка налаштує на її сприйняття. Вчитель має продемонструвати пісню учням, залучаючи їх до ознайомлення та вивчення. Тому важливо є вокально-технічна майстерність вчителя, уміння емоційно, виразно передати її образний зміст. Пошукові ситуації, навідні запитання допоможуть учням знайти необхідні виконавські прийоми, проявити ініціативу. Такі дії сприятимуть розвитку мислення, прояву самостійності і творчості у дітей.

Метод мисленнєвого співу має сенс на першому етапі навчання, тому що він активізує слухову увагу, спрямовану на сприйняття і запам'ятовування звукового еталону для наслідування. Даний метод навчає внутрішній зосередженості, зберігає голос від перевтоми при повторенні музичної фрази, розвиває творчу уяву, яка необхідна для виразності виконання, сприяє продуктивній роботі в галузі звукоутворення, розвитку вокальних навичок учнів, а також формою самостійної роботи із найменшими затратами голосу [4, с.113]. Адже вміння передбачити чистоту інтонування, розвиток мелодійної лінії, виконавські завдання щодо інтерпретації вокального твору залежать від внутрішнього мисленнєвого співу.

Метод порівняльного аналізу також знайшов широке впровадження у вокальній методиці. Його слід використовувати з перших уроків: вчитель пропонує два приклади одного і того ж звука або фрагмента мелодії, просить дітей порівняти їх і сказати, який їм сподобався більше. Поступово, порівнюючи різноманітні приклади звучання голосу, діти вчаться сприймати окремі компоненти вокальної техніки, відрізнити правильне звукоутворення від неправильного. Водночас, за допомогою методу порівняльного аналізу діти вчаться не лише слухати різних співаків, але й оцінювати власне виконання, яке формує навички самоконтролю, необхідні для успішного навчання. Відомо, що співак чує себе інакше, ніж його голос сприймається слухачами. В зв'язку з цим, для такого порівняльного аналізу доцільно використовувати відеозаписи голосів учнів [1, с.28], [4, с.113].

Разом з тим, вокальна педагогіка використовує і загальнодидактичні методи, до яких належать:

1. Наочний метод (слуховий і зоровий).
2. Словесні методи: бесіда, обговорення характеру музики, узагальнення; введення нових понять, спеціальної термінології; образні порівняння для пошуку необхідних м'язових відчуттів під час співу; словесна оцінка виконання, аналіз недоліків тощо.
3. Методи повторення і закріплення при співі вокальних вправ, вивченні співацького матеріалу.
4. Рухи під музику задовольняють потребу в руховій активності дітей після статичного положення під час співу (драматизація пісень, музичні ігри, моделювання рухів ритму і висоти звуків, зображальні моменти в процесі виконання пісень тощо).
5. Метод асоціацій, за допомогою якого підвищуються знання школярів щодо вокального мистецтва. Адже в учнів у процесі народження асоціацій встановлюються зв'язки між тим, що вони чують, та їхнім минулим досвідом. Для покращення сприйняття пісні допомагає використання картин живопису, малюнків.

Отже, перед учителем музичного мистецтва постає важливе завдання розвитку голосового апарату дітей різних вікових груп і відповідно до цього чітко визначення методів та прийомів поступового розвитку вокально-технічних умінь. Адже формування музичної культури школярів розпочинається з культури сприйняття музичного твору, культури звукоутворення, культури виконання.

Список використаних джерел:

1. Антонюк В.Г. Вокальна педагогіка (сольний спів) : Підручник. Київ : ЗАТ «Віпол», 2007. 115 с.
2. Белінська Т.В., Василевська-Скупа Л.П., Костюк Л.О. Використання інтерактивних методів на уроках музичного мистецтва як засобу формування soft skills в учнів початкової школи. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2022. Вип. 51, С. 414-419.
3. Василевська-Скупа Л.П. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва : [монографія]. (2014) Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 208 с.
4. Василевська-Скупа Л.П., Лановенко Н.В., Басовська С.Ю. Методологічний аспект розвитку співацького голосу майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка* / [редактори-упорядники М.Пантанюк, А.Душний]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 30., Том 5. С.110-119.
5. Кушка Я.С. Методика навчання співу та набуття вокальної майстерності: Посібник з навчання основ співу. Друге видання доповнене і розширене. Вінниця: ТОВ «Вінницька міська друкарня», 2021. 304с.
6. Зеленецька І.О. Співають діти: методичний посібник. Київ: Нац. пед.університет імені М.П. Драгоманова. К., 2000. 89 с.
7. Ростовський О.Я. Методика викладання музики в основній школі: навч.-метод. Посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. 272 с.
8. Liudmyla Vasylevska-Skupa, Tetiana Belinska, Kateryna Kushnir, Iryna Sidorova, Lidiia Ostapchuk. Science-Modern Formation of mastery of artistic and pedagogical communication of future teachers of music in the process of vocal and choral activities. *Moderní věda. Praha. Česká republika, Nemoros*. 2022. № P.72-82.